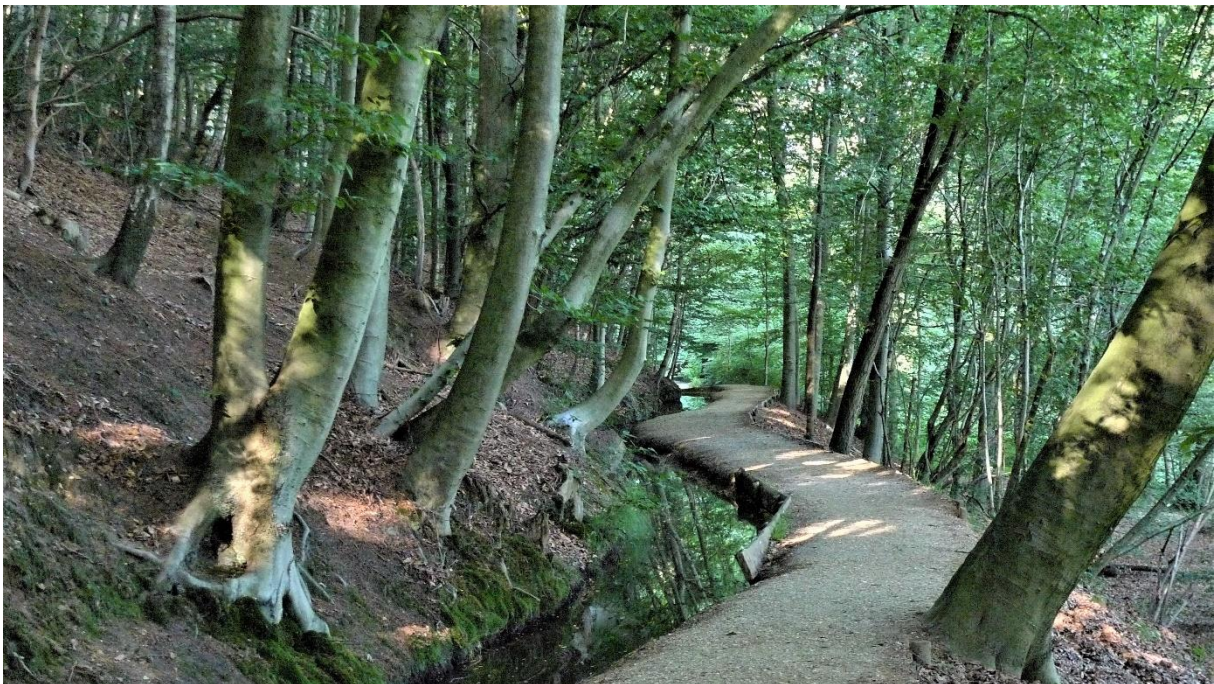

Historie uit de Top van Limburg (Afl. 10, slot)

Het Stuwwallandschap

Het stuwwallandschap werd tussen 150 à 200.000 jaar geleden gevormd door een reusachtige gletsjer die zich vanaf Scandinavië uitstrekte. Deze stuwde de grondmassa voor zich uit, en zo ontstonden de stuwwallen die tot in de top van Limburg reikten. Door deze stuwwal moest de Rijn zuidelijker stromen, en vormde zo het dal waar tegenwoordig de Niers en de Maas doorheen lopen. Een van de Rijnstromen liep langs de helling van de stuwwal en zorgde door erosie voor de steilheid ervan. Het zand en grind dat hier tegenwoordig gewonnen wordt, stamt uit het stroomgebied van de Rijn.

In het 'land van Maas en Niers' maken de Mookerheide, [de St. Jansberg](#) en [het Reichswald](#) deel uit van deze stuwwal. Het is een gebied met hellingbossen, stille meertjes, kabbelende beekjes, holle wegen en heidevelden. De heuvels zijn tot 90 meter hoog en zijn bedekt met oude loof- en naaldbossen. Het water uit de verschillende bronbeekjes voedde vroeger de moerassen, waarvan tegenwoordig nog maar enkele over zijn. Zo ontstond hier o.a. een groot moeras met veenvorming. Het veen is in de loop der eeuwen afgegraven. Dit '[Koningsven de Diepen](#)' is tussen 1930 en 1950 ontgonnen maar wordt nu onder leiding van Natuurmonumenten aan de natuur teruggegeven. Voor een filmische impressie zie: '[Winterse St. Jansberg](#)'.

Helbeek St. Jansberg. Foto: Filmwerkgroep CMN.

In het verre verleden was de stuwwal bedekt met bossen die zich vanaf de Waal en Rijn vanaf respectievelijk Nijmegen en Xanten uitstrekten tot vlakbij de Maas bij Gennep en Mook. Toen de Romeinen zich hier vestigden vormde dit grote woud voor hen een enorme bron van bouwmaterialen en brandstoffen. De Romeinen hebben tijdens hun verblijf, dat tot in de vijfde eeuw na Chr. duurde, veel sporen nagelaten. Zo treft men

o.a. in Plasmolen [de Romeinse villa](#) aan die in de vorm van een buizenbouwwerk en stapelmuurtjes te bewonderen is. Niet ver hier vandaan, tussen Middelaar en Cuijk, lag een [Romeinse brug over de Maas](#). Cuijk werd in ongeveer 50 n. Chr. door de Romeinen gesticht en heette [Ceucum](#). Op de St. Jansberg, in de buurt van de Romeinse villa, bevindt zich het grootste tamme kastanjabos van Nederland. Er wordt beweerd dat de Romeinen deze vanuit Zuid-Europa hier geïntroduceerd hebben.

Na het verval van de Romeinse beschaving kregen de bossen op de stuwwal eeuwenlang de gelegenheid om zich te herstellen. Pas vanaf de Middeleeuwen gingen de mensen er weer intensief gebruik van maken. Uit die tijd stamt ook de naam [Ketelwald](#). Het bos was afwisselend bezit van de Heren van Gelre en Kleef die elk het bos in bezit wilden hebben. In 1543, door het [Traktaat van Venlo](#), viel het Ketelwald definitief uiteen doordat het hertogdom Gelre zijn zelfstandigheid verloor. Het hedendaags Nederlandse gedeelte werd Bourgondisch bezit en werd voortaan het Neder(rijks)wald genoemd. Het tegenwoordig Duitse deel, het Reichswald of Ober(reichs)wald was achtereenvolgens eigendom van de hertogen van Kleef en kwam via vererving in het bezit van de keurvorsten van Brandenburg, de latere koningen van Pruisen. De tegenwoordige eigenaar is de deelstaat Noordrijn-Westfalen. De Pruisen hebben in hoge mate het uiterlijk van het Reichswald bepaald. Ze introduceerden in de 17de eeuw de grove den en de rechthoekige percelen om de houtwinning te verbeteren.

Zevendal bij Plasmolen met uitzicht op de Maasvallei. Foto: Filmwerkgroep CMN

Ook de Tweede Wereldoorlog heeft grote invloed gehad op het Reichswald. In februari 1945 vond hier de laatste grote slag plaats aan het westelijk front ([Operatie Veritable](#)) en leed het bos enorme schade. Het werd na de oorlog vooral met snelgroeiende lariks, grove den en sparren hersteld. Tegenwoordig streeft men ernaar dat het bos zich via

natuurlijke ontwikkeling herstelt. Het heeft een rijke flora en fauna en men treft er onder andere wilde zwijnen, edelherten, vossen en dassen aan.

Tot ver in de negentiende eeuw was men, zowel in het Nederlandse als het Duitse deel van het oude Ketelwald, vrijwel uitsluitend gericht op de houtproductie. Dennenhout werd in de achttiende en negentiende eeuw steeds meer geproduceerd. Het werd gebruikt voor de bouw en in toenemende mate voor de mijnbouw. De naam Reichswald is tot op de dag van vandaag blijven bestaan. Anders ging het aan de Nederlandse kant. De benaming Nederrijkswald is verloren gegaan, omdat het bos in de 19e eeuw werd opgesplitst en in delen verkocht. De verschillende eigenaren ontwikkelden hun eigendom ieder op hun eigen wijze. Dit resulteerde in een grotere landschappelijke verscheidenheid aan de Nederlandse kant van de grens. Doordat de Duitse eigenaar (de overheid) door de eeuwen heen een sterke bosbouwtraditie had, ontwikkelde de natuurbeschermingsgedachte zich in Nederland eerder.

Binnen het voormalige Ketelwaldgebied liggen natuurterreinen van o.a. Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten en het Forstamt Kleve. Tegenwoordig werken de verschillende eigenaren samen om meer samenhang tussen de verschillende gebieden te realiseren ten gunste van de natuur. Zo is een 0,5 km lange aanplant met bosschages aangelegd op de St. Jansberg. Hierdoor heeft men een ecologische verbinding gemaakt tussen het Reichswald en het 'Nederrijkswald', in dit geval de St. Jansberg (project Ketelwald).

Natuurhistorisch bekeken is het stuwwallandschap bijzonder interessant. Opvallend is ook de rijkdom aan cultuurhistorie die men er aantreft. De sporen van de Romeinen zijn talrijk. Het is ook het gebied van de [slag op de Mookerhei](#), van de [Siegfriedlinie](#), van de Amerikaanse luchtlandingen tijdens [Operatie Market Garden](#) en van de laatste grote slag aan het westelijk front [Operatie Veritable](#). Talrijk zijn de sporen van W.O. 2 zoals u reeds tijdens eerdere [Martinustorenroutes](#) heeft kunnen ontdekken. Er zijn twee fietsroutes waarmee u vooral de landschapshistorische kant van het stuwwallandschap kunt leren kennen: de [St. Jansberg - Ketelwaldroute](#) en de [Reichswald - Ketelwaldroute](#). Net als het stuwwallandschap heeft het Maasduinenlandschap ook heuvels. Met de [Maasduinen en Stuwwalroute](#) ontdekt u echter dat ze in veel opzichten van elkaar verschillen.

Met deze 10de aflevering sluiten we de serie over de historie van de 'Top van Limburg'. Het grote aantal afleveringen van de serie is een graadmeter voor de rijkdom aan historie en natuur van de top van Limburg. Doordat Covid-19 het Koninklijk LGOG in haar activiteiten beperkte kregen we de gelegenheid om de top van Limburg in heel Limburg te promoten. Er zijn behoorlijke verschillen tussen het landschap en de historie met de rest van Limburg. Onze gastvrijheid is echter echte Limburgse gastvrijheid en we heten u van harte welkom om de top van Limburg te ontdekken. De complete serie kunt u terugvinden op de [pagina van de Historische Kring Maas en Niers](#). Routekaartjes van de Martinustorenroutes zijn gratis verkrijgbaar bij de VVV in het historische stadhuis van Gennep.